

Conflictiv distructiv

De ce
picăm în
capcană

și cum
ieșim
din ea

Amanda Ripley

Traducere din engleză de Tudor-Călin Zarojanu

Titlul original și subtitlul originale:
HIGH CONFLICT
Why We Get Trapped and How We Get Out
Autor: Amanda Ripley

Copyright © 2021 by Amanda Ripley

Copyright © Publica, 2022 pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această carte nu poate fi reprodusă sau difuzată în orice formă sau prin orice mijloace, scris, foto sau video, exceptând cazul unor scurte citate sau recenzii, fără acordul scris din partea editorului.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
RIPLEY, AMANDA

Conflict distructiv : de ce picăm în capcană și cum ieșim din ea / Amanda Ripley ; trad. din lb. engleză de Tudor-Călin Zarojanu. - București : Publica, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-606-722-537-2

I. Zarojanu, Tudor Călin (trad.)

159-9

EDITORI: Cătălin Muraru, Silviu Dragomir

DIRECTOR EXECUTIV: Adina Vasile

REDACTOR-ŞEF: Ruxandra Tudor

COPERTĂ: Alexe Popescu

REDACTOR: Elena Marcu

CONSULTANT DE SPECIALITATE: Domnica Petrovai, psiholog clinician pr. și psihoterapeut

CORECTORI: Rodica Crețu, Cătălina Călinescu

DTP: Dragoș Tudor

Cuprins

Cuvânt-înainte	11
Glosar	17
Personaje principale	21
Introducere	23
PARTEA ÎNTÂI: INTRAREA ÎN CONFLICT	
1. Substratul conflictului	49
2. Puterea binarității	79
3. Fitulurile	143
PARTEA A DOUA: IEȘIREA DIN CONFLICT	
4. Cum câștigi timp	205
5. Cum creezi spațiu	255
6. Inginerie inversă	273
7. Complicarea narațiunii	307
Nota autoarei	353
Anexa I. Cum să recunoaștem conflictul distructiv în lume	359
Anexa II. Cum să recunoști un conflict distructiv în tine	365
Anexa III. Cum să previi un conflict distructiv	369
Bibliografie selectivă	381
Note	365

Personaje principale

Oxford, Anglia

Mark Lynas. Ecologist și autor. Fost activist împotriva culturilor modificate genetic.

Muir Beach, California

Gary Friedman. Mediator de conflict, autor și fost avocat pledant. A candidat pentru administrația locală în orașul său, Muir Beach, California.

Tanya. Organizator de sindicat, autor și vecin cu Gary. A fost strateg politic al lui Gary în campania acestuia.

Hugh. Om de afaceri, actual și fost membru al Consiliului din Muir Beach și vecin cu Gary. Membru al „Vechii Gărzi” în conflictul lui Gary.

Elizabeth. Designer, fostă membră a consiliului și vecină cu Gary. Membră a „Noii Gărzi”.

Chicago, Illinois

Curtis Toler. Negociator în situații violente, actor și fost șef în banda Black P Stone.

Benji Wilson. Jucător-vedetă de baschet la liceu, din Chicago, în anii 1980.

Billy Moore. Negociator în situații violente, autor și fost membru Gangster Disciples, o bandă rivală a Black P Stones.

Bogotá și Medellín, Columbia

Sandra Milena Vera Bustos. Susținătoare a justiției sociale și fostă luptătoare de gherilă. S-a retras voluntar din războiul civil columbian.

Diego. Polițist și vechi prieten al Sandrei, a însoțit-o în ziua în care s-a predat.

Juan Pablo Aparicio. Absolvent de facultate care a investigat dacă propaganda legată de fotbal a ajutat să scoată oamenii din conflictul distructiv din Columbia.

New York City, New York

José Rolando „Roly” Matalon. Rabinul senior de la sinagoga B’nai Jeshurun din Manhattan, cunoscută în comunitate ca „BJ”.

Caleb Follett. Gardian de închisoare, creștin, conservator, care locuiește în centrul Michiganului.

Martha Ackelsberg. Membră a comunității academice, liberală, evreică, care locuiește în New York City.

Introducere

Poliția arestează protestatari care demonstrează pe un câmp de culturi modificate genetic în apropiere de Oxford, Anglia, în 1999.
Nick Cobbing

Lui Mark Lynas¹ nu-i plăcea să supere oamenii. Îi plăcea să citească volume de istorie și să joace *ultimate frisbee**. Lucra ca editor la un mic site al unei mici rețele de binefacere. Fiu al unui om de știință, era pasionat de protejarea mediului. Dar prefera să-și scrie argumentele în loc să le scandeze.

Și totuși, într-o noapte din 1999, Mark a pătruns ilegal pe terenul unei ferme de lângă casa lui din estul Angliei, îmbrăcat în negru, cu o macetă asupra sa. I s-a părut că era absolut corect să lovească tare cu maceta, tăind tulpini de porumb sănătoase, una după alta.

A lucrat metodic, spintecând cu maceta în sus și-n jos, rând după rând, atent să nu-și lovească colegii activiști. Aerul mirosea a pământ umed și a rădăcini proaspăt rupte. Se oprea din când în când să-și așeze ochelarii pe nas.

* Sport de echipă în care jucătorii caută să marcheze puncte pasând un frisbee unui coechipier peste linia echipei adverse (n.t.).

Așa cum se întâmplă în astfel de cazuri, totul începuse desigur de rezonabil. Cu câțiva ani în urmă, Mark participase la o întâlnire a tinerilor ecologiști, la fel ca el, într-un oraș de coastă al Angliei. Acolo aflase despre ceva numit „inginerie genetică”. O companie chimică gigantică numită Monsanto începuse să modifice ADN-ul semințelor pentru a obține culturi mai bune. Lui Mark asta i s-a părut sinistru. De ce ar face așa ceva?

Pentru profit, desigur. Noile lor plante, modificate genetic, aveau o superputere. Supraviețuiau erbicidului nociv Roundup, produs de Monsanto.

Mark s-a aplecat în față. Auzise bine? Monsanto era aceeași companie, a aflat el, care a ajutat la fabricarea Agentului Orange, un amestec de erbicide toxice pe care armata americană l-a folosit în timpul războiului din Vietnam. Se pare că acum compania crea un întreg ecosistem în care doar propriile semințe SF puteau supraviețui furtunii de otrăvă care urma să vină.

Auzind asta, Mark a recunoscut un tipar. Era cam în aceeași perioadă în care controversa privind boala vacii nebune tulbură Anglia. Mii de vaci se îmbolnăviseră de o infecție fatală a creierului. De ani întregi, oficialii britanici insistau că nu există nicio dovadă că oamenii ar putea fi afectați de carnea de vită contaminată. Totul era bine! Mergem înainte! Dar apoi s-a dovedit că se înșelau amarnic. O variantă umană a bolii părea să fie legată de produsele din carne de vită. Guvernul a fost nevoit să retracteze afirmațiile anterioare. În cele din urmă, mai mult de 200 de oameni aveau să moară.

A fost dovada că nu se poate avea încredere în guvern, nu când era vorba de protejarea publicului în fața marilor corporații. Acum părea că istoria se repetă. O companie multinațională gigantică interfera în producția de hrană, jucându-se de-a Dumnezeu.

Cu cât Mark afla mai multe, cu atât era mai revoltat. Trebuia să facă ceva. Așa că a scris o poliloghie, unul dintre primele articole care avertizau în legătură cu pericolul culturilor modificate genetic. „În marele experiment genetic global, pus în practică de multinaționalele din domeniul chimic și alimentară, în căutarea lor după profit, noi – consumatorii – suntem cobai”, a scris el în revista *Corporate Watch*.² El a avertizat că, dacă firmele „câștigă lupta prin care ne obligă să acceptăm produse modificate genetic... cursul vieții pe planeta Pământ poate fi schimbat pentru totdeauna”.

Amenințarea era existențială și urgentă. „Ne așteaptă vremuri periculoase.” Textul a fost convingător și a pornit discuții. Așa că mai a scris unul și încă unul. Apoi a început să participe la „decontaminări”, precum cea de la fermă din acea noapte.

Ulterior, Mark avea să se întrebe când au început să-i scape lucruri. Știa că nu imediat. Avusese motive întemeiate să fie suspicios față de Monsanto. Dar undeva pe parcurs începuse să facă greșeli. A fost cu adevărat uimitor să le analizeze retrospectiv. Dar asta s-a întâmplat mai târziu.

În acea noapte, poliția a apărut brusc pe acel câmp de porumb. Mark s-a aruncat la pământ, cu inima bubuindu-i în piept. Așa ceva nu i se mai întâmplase. Luminile lanternelor străbăteau întregul câmp. Auzea bipăitul și fâșăitul stațiilor și, pe măsură ce polițiștii se apropiau, gâfâitul și scheunatul câinilor. Întins la pământ, și-a amintit ceva ce auzise despre câinii polițiști. Că sunt dresați să înșface și să nu dea drumul. Spera să nu fie adevărat.

Atunci și-a dat seama cât de ciudat era totul. „De obicei, respect legea. Știi, port ochelari. Nu vreau să fiu lovit în față cu bastonul. Nu-mi plac deloc confruntările.”³ Și totuși iată-l urmărit de câini, cu ochelari afundați în pământul proaspăt răscolit.

Conflictul distructiv⁴

Aceasta este o carte despre forța misterioasă care îi face pe oameni să-și piardă mințile în dispute ideologice, dispute politice sau vendete ale bandelor. Forța care ne face să stăm treji noaptea, obsedați de un conflict cu un coleg, cu un frate sau cu un politician pe care nu l-am întâlnit niciodată.

Conflictul distructiv este diferit de fricțiunea utilă a conflictului sănătos. Acesta este ceea ce îmi place să numesc *conflict bun*, în cinstea a ceea ce John Lewis, liderul activist pentru drepturile civile, numea „necazuri bune”. Conflictul bun este o forță care ne împinge să fim oameni mai buni. Conflictul bun nu este același lucru cu iertarea. Nu are nimic de-a face cu capitularea. Poate fi stresant și turbulent, dar demnitatea noastră rămâne intactă. Conflictul bun poate duce la schimbări radicale, la mișcările tectonice ale modului în care funcționează societățile. Dar fără să se transforme în caricatură. Rămânem deschiși la realitatea că niciunul dintre noi nu are tot timpul toate răspunsurile la tot și că suntem cu toții conectați. Avem nevoie de conflictul sănătos pentru a ne apăra, pentru a ne înțelege unii pe alții și pentru a ne dezvolta. În zilele noastre, avem nevoie de mai mult conflict sănătos, nu de mai puțin.

Conflictul distructiv, dimpotrivă, este ceea ce se întâmplă când dezacordul se tranșează într-o confruntare bine-contra-rău, genul de confruntare care presupune *noi și ei*.

În cazul unui conflict distructiv, regulile normale de dispută nu se mai aplică. În această situație, fiecare întâlnire cu cealaltă parte, fie ea reală sau virtuală, devine mai încărcată. Creierul se comportă diferit. Ne simțim din ce în ce mai siguri de propria superioritate și, în același timp, din ce în ce mai mistificați de cealaltă tabără. Când ne lovim de *ei*, în persoană

sau pe un canal de știri, s-ar putea să simțim o gheară în piept, o teamă amestecată cu furie, în timp ce ascultăm afirmațiile nebunești, nechibzuite sau periculoase ale taberei opuse.

Conflictul pare o amenințare existențială, chiar dacă nu este. Interesant e că ambele părți simt adesea aceeași emoție, deși nu o discută între ele. Orice am face pentru a încerca să punem capăt conflictului – să raportăm pe cineva pe rețelele sociale sau să ne plângem la Resurse Umane despre un coleg insuportabil – nu face decât să înrăutățească lucrurile. Asta pentru că, după cum vom vedea, orice lucru intuitiv pe care îl faci într-un conflict distructiv se întoarce, de obicei, împotriva ta. Trebuie să faci lucruri contraintuitive și să le faci cu mare grijă.

Unii oameni sunt mai susceptibili la conflicte distructive decât alții. Ei sunt ceea ce terapeuții numesc „personalități conflictuale”.⁵ Oamenii aceștia se grăbesc să învinovățească, convinși că au dreptate, mereu cu garda sus. Cei mai mulți dintre noi cunosc o astfel de persoană. Cineva pentru care sursa vinovăției e mereu clară și departe de ei. Cei mai mulți dintre noi nu sunt așa. Cei mai mulți dintre noi încearcă să evite conflictele distructive ori de câte ori este posibil. Această evitare aduce propriile probleme, după cum vom vedea.

În cele din urmă, conflictul distructiv ne afectează pe toți, într-un fel sau altul. Fie că noi înșine suntem atrași de conflictele distructive, fie că privim oamenii sau comunitățile de care ne pasă că sunt captive în el, uneori timp de generații întregi.

Din nou și din nou, în cercetările de pe diferite continente, oamenii aflați în conflicte distructive își consideră frustrările un răspuns justificat la agresiunea inițială a celeilalte tabere. Indiferent de fapte, *ambele tabere* sunt convinse cumva că reacționează defensiv. Oamenii se trezesc întorcându-se la ostilități din nou și din nou, inventariind jignirile, atrași de ele ca de foc.

Cum se-ntâmplă asta? În teorie, majoritatea oamenilor evaluează pericolul demonizării fraților sau vecinilor. Foarte puțini dintre noi își doresc să trăiască în tensiune perpetuă cu alți oameni. Deci de ce continuăm să o facem? De ce nu putem reveni la un conflict bun, chiar și când asta ne dorim?

Acesta este primul mister al acestei cărți, care începe într-un paradis de pe coasta Californiei de Nord. Aici îl întâlnim pe Gary Friedman, un expert în conflict de renume mondial, care decide să intre în politica locală, în speranța de a o schimba în bine.

Începem de jos, concentrându-ne pe un conflict care a escaladat tacit într-un loc neașteptat, pentru a înțelege straturile acestui fenomen. Conflictul noi-contra-lor este rareori despre ceea ce pare să fie. Are un substrat, iar asta este partea cea mai interesantă. Nimic nu este niciodată doar ceea ce pare.

Apoi vom investiga modul în care explodează conflictele. De ce unele dintre ele se aprind, devin violente și se-ntind pe generații, în timp ce altele doar mocnesc sau dispar cu totul? Pentru a afla despre cele patru fitiluri care aprind conflictele din întreaga lume, îl vom întâlni pe Curtis Toler, un fost lider de bandă care și-a petrecut ani întregi consumat de o vendetă în Chicago.

Scopul este să înțelegem mai bine conflictul distructiv, astfel încât să îi putem prevedea debutul – și să ne ajutăm pe noi înșine sau pe alții să ieșim din el, dacă vrem. Ceea ce duce la cel mai interesant dintre mistere.

Oamenii *chiar scapă* de conflictele distructive. Indivizii – chiar și comunități întregi – găsesc modalități de a scurtcircuita bucelele de reacții din conflict. Ei nu cad de acord dintr-odată, iar acest lucru este important: nu renunță la convingerile lor. Nici nu dezertează, trecând de la o poziție la extrema opusă.

În schimb, fac ceva mult mai interesant: devin capabili să înțeleagă punctul de vedere cu care *în continuare* nu sunt de acord. La fel ca cineva care învață o a doua limbă, ei încep să audă cealaltă tabără fără a-și compromite propriile convingeri. Și asta schimbă totul. Curiozitatea revine. Omenirea reînvie. Rațiunea se reafirmă. Conflictul devine ceva necesar și bun, nu doar ceva epuizant.

Cum se întâmplă acest lucru – această trecere de la un conflict distructiv la un conflict sănătos? Care sunt tiparele? Ce trebuie să se întâmple în primul rând, în al doilea și în al treilea? Oare procesul poate fi stimulat? Răspunsul scurt este *da*. Am fost martoră la această schimbare – și am simțit-o în mine însămi – din nou și din nou. Dar nu se va întâmpla de la sine; ne cere să facem o serie de pași, dintre care niciunul nu ne vine firesc la început.

Pot oare orașe întregi sau chiar țări să urmeze acești pași neintuitivi pentru a preveni sau a perturba conflictele pe scară largă? Pentru a afla, vom merge la Bogotá, Columbia, pentru a o întâlni pe Sandra Milena Vera Bustos, o luptătoare de gherilă care a ales să urmeze o cale oficială, legală și opțională pentru a ieși din războiul civil și care înțelege ce trebuie să se întâmple pentru a ajuta mii de alți oameni să urmeze această cale.

În cele din urmă, vom vedea ce înseamnă inocularea împotriva conflictului distructiv a unui spațiu, încă de la început. Ne vom întoarce în Statele Unite, la o sinagogă neobișnuită, chiar lângă Central Park din New York. Această congregație învață să gestioneze diferit conflictul, cercetându-l cu convingere și curiozitate, chiar și când este profund inconfortabil. Vom urmări cum un grup de evrei liberali călătoresc din această sinagogă într-o zonă rurală din Michigan, unde petrec trei

zile în casele unor susținători conservatori ai lui Trump care lucrează în închisorile locale. Este o scenă năucitoare și provocatoare: două grupuri acționează împotriva instinctelor lor, încercând să facă din nou sănătos conflictul politic, și nu distructiv.

Acest fenomen al conflictului distructiv este fascinant și neînțeles. Dacă nu învățăm să-l recunoaștem, să-l gestionăm și chiar să-l prevenim, vom fi subjuogați de el, mai devreme sau mai târziu. După cum vom vedea, putem fi atât de hipnotizați de conflictul distructiv, încât să nu realizăm că am început cumva să luptăm în tabăra greșită – tocmai împotriva cauzei noastre. Putem ajunge să sacrificăm ceea ce prețuim cel mai mult.

Mâna invizibilă

Am crescut cu destul de multe conflicte în preajmă. Nimic extrem. Am primit mâncare, dragoste și o a doua șansă. Dar mama s-a luptat cu accese de anxietate și depresie și recurgea la furie și învinovățire când se simțea amenințată, ceea ce se întâmpla adesea.

Așa că am petrecut mult timp stând pe scările casei noastre din New Jersey, desenând cu degetul arătător pe mocheta din anii 1980 de un verde-mușchi, ascultându-mi părinții cum se ceartă. Ascultam pentru conținut, dar mai ales pentru ton. Și tata avea partea lui de vină, desigur, dar tot ce auzeam de la etaj era vocea mamei. Pe măsură ce devenea mai ridicată și mai sonoră, stomacul mi se strângea de groază.

Fratele meu își închidea ușa dormitorului și se juca singur cu figurinele Star Wars când se-ntâmpla asta. O mișcare înțeleaptă. Dar, pe atunci, eu voiam să ascult. Dintr-un motiv

sau altul, părea important să monitorizez ce se-ntâmplă, să supraveghez conflictul. Poate mă gândeam că mă va ajuta să prezic sau chiar să previn ce se va întâmpla în continuare.

Pe măsură ce am crescut, am găsit o modalitate de a-mi câștiga existența ca martor la conflict. Ca jurnalist pentru revista *Time*, m-am ocupat de crime, dezastre, terorism, tot spectrul suferinței umane. Apoi am scris despre educație, care, în ciuda tuturor discuțiilor frumoase despre copii și despre învățare, constituie în sine un conflict distructiv în America. (Din toate e-mailurile pline de ură pe care le-am primit, singura persoană care mi-a adresat vreodată cuvântul care începe cu P a fost un profesor care răspundea la un articol pe care l-am scris despre reforma educației.)

Mi-am găsit un fel ciudat de liniște în acest rol. În subconștient, eram încă acel copil, crezând că aș putea cumva să mă protejiez pe mine și pe toți ceilalți recenzând conflictul, fără să-l scap niciodată din ochi.

După alegerile prezidențiale din SUA din 2016 a trebuit să recunosc că planul meu principal a eșuat. Nu puteam prezice conflictul. Nu puteam nici măcar să-l înțeleg. Nici măcar în țara mea. Cum puteau atât de mulți oameni să perceapă lumea atât de diferit, cu atâta convingere? Jumătate dintre democrați și republicani îi considerau pe membrii partidului rival nu doar prost informați, ci chiar înspăimântători.⁶ Chiar dacă americanii au continuat să cadă de acord cu privire la multe chestiuni de politică, am început să ne dezumanizăm unii pe alții pe baza afinităților politice. Potrivit unor estimări, 38 de milioane de americani⁷ au încetat să mai vorbească cu un membru al familiei sau cu un prieten din cauza acelor alegeri.

Părea că orice urmă de curiozitate sucombuse. Ce rost mai aveau poveștile în asemenea vremuri? Să semnalezi și să verifici cu minuțiozitate fiecare detaliu, doar pentru a vorbi cu